Norman Károly

Darázsfészek

XIX. Gondolatok a Könyvtárban

Csöndesen, elégedetten zsongott a darázsfészek; Szilvia a frizurája belsejében legalább fél pohárnyi paradicsommártásos húsgombócot viselt, a többit maga fogyasztotta el jó étvággyal. Napok óta kitűnő az étvágya, olyan ételeket is megkíván, amilyeneket iskolás kora óta került. Napok óta kiváló a széklete. Darázsnektárral ecsetelt fejbőroptimum. Ha egyszer mindenkinek darázsfészek lesz a fejében, nem lesz több szorulás a világban. A Jóbarát étlapjáról heti darázsmenüt állítunk össze. Legföljebb a Rovarvilág Egyetem Lódarázsológiai Tanszékén fordulhatott elő ilyesmi a történelemben.

Történelem. Párssay. Nyilván kultúrtörténész volt, talán már végzett, de még nem készült el a diplomamunkájával, és addig is szerzett egy kis állást, a könyvtárban. A vállalatnak akkoriban elsősorban gépészmérnökökre és üzletkötőkre lehetett szüksége, a középkorral foglalkozó magyar nyelvészekre csak mérsékelten. Itt, a látogatók tömegeitől, nyugodtan készülgethetett. Ő volna az elődöm, adózzunk hát tisztelettel néki. Én miért nem foglalkozom a csöndben, illetve a határozottan idegnyugtató háttérdarazsazás közben valami értelmes dologgal? Ahelyett, hogy egy vállalati könyvtárat rendezgetek immár tíz éve, amely tevékenység felől még soha senki nem kérdezett? Még Visszhang Károly sem, pedig nemde valahol fölöttem dölyföl. Miért nem érdekel például, hogy mit csinál ez a cég, van-e még? Hogy mi folyik ebben az épületben? Van-e a világ egyáltalán, avagy egy kéjgyilkos csak varázsos illúzió? Jön-e Vespay Károly még egyszer valaha?

Lássuk, milyen válaszokat adott efféle kérdésekre magának Párssay. Károly helyett nyilván Karolina értendő. Feltéve, hogy volt hozzá egy Karolina, kérdés, hordott-e a fejében darazsakat. Vajon miért foglalkozott egy kultúrtörténész darazsakkal?

Szilvia olvasni kezdett. Aztán a darázszengés a könyvtárszobában nagyon mély csöndre váltott.

Párssay Gusztáv: Állati allegóriák a kereszténységben (Rendezetlen, áthúzgált, javított, többnyire kék golyóstollírás)

Bevezetés

A vallásos világszemlélet a korai animatív megközelítés alapján fejlődött ki. Csaknem minden törzsi jellegű vallásban megtalálható a

totemállat-mozzanat, a mitológiák egy részében is együttesen fordulnak elő emberi, emberfölötti és animált állati, sőt más természeti erők, sajátosan szervezett átmenetekkel e szférák között. Dolgozatunkban kísérletet teszünk arra, hogy kövessük az állati és a humán szint elkülönülését és fejlett viszonyba állítását a vallások fejlődésével, majd a kereszténység kialakulásával. Vizsgálataink során arra az új eredményre jutottunk, hogy a vallások ember-állat viszonykezelésének nem csupán az emberi hatalom fantasztikus kivetítése, egyes viszonyok allegorizálása és didaktikus megközelítése a célja és forrása, hanem az együtt élő ember és állat aktuális, mindennapi életvitelének (lásd domesztikáció) visszatükrözése.

(Más színű golyóstollal) Még több. Az ember és az állat tényleges viszonyában megszerzett pozitív tapasztalat. Különösen gazdag hagyomány várható olyan területeken, ahol konszolidált földművelés – ez volna a

(Sietősen, ceruzával beszúrva) Szóval ezt újra kell írni!! –

(Az eredeti tinta, egy rész olvashatatlanul áthúzgálva) Dolgozatunkban felhasználjuk a kereszténység főleg latin nyelven elérhető középkori irodalmi emlékeit... azt szokás hinni, hogy a keresztény vallásos írók oktató allegória gyanánt használták az állattörténeteket, mint Esopus. Ilyen módon tehát nem volna semmi valóságalapjuk maguknak a történeteknek, például Dániel próféta és oroszlán, hanem ezek emelkedett áltörténetek, amelyeket nem is túl nagy költői fantáziával alkottak meg, számos klisét használva közben, mintegy öröklődő gondolati kultúrközhelyként... (hosszú kitépett részlet)

... hazai vallásos irodalom megteremtésekor importként kódexeket fordítottak magyarra, és ma csak úgy lehet rekonstruálni a szövegüket, hogy nemzetközi kódexkutatással meg kell keresni azokat a fönnmaradt kódexeket, amelyek részeikben őrzik az egykor volt egyet, amely a fordítás alapjául szolgált. Mármost egy ilyen kódexben idegen szövegbetét állt, amelyet a magyar fordító – a töredékben névtelen szerzetes – magába a kódexbe foglalt, holott az a kegyes kompozíciótól annyira elüt, hogy azon az ő stilizáló egységesítése sem tudott úrrá lenni.

(Energikus, sietős, fekete golyóstollírás) Én meg megtaláltam. Hát ez nem igaz, mit találtam. Ha ez igaz, és ez itt a valóság, akkor azért tanultam öt év kultúrtörténetet, hogy ezt egy vallásos formájú szövegből is meg tudjam ítélni. Ha ez itt valóság, akkor akár ma is előfordulhat. Ki lehet kutatni, föl lehet használni, és persze lehet róla lila kultúrtörténeti dolgozatokat is írogatni. Pedig ez őrület. Egy adag véres valóság egy korból, amelyből különben szinte csak allegorikus irodalmi emlékek maradtak fönn.

(Új oldalon, a fekete tintával) Miért nem maradt fönn ilyenből több? Talán, mert aki ilyeneket beszélt, annak jogosított csodaszállítónak kel-lett

lennie, főpapnak, vagy egzotikus vidéken élő, egzotikus mértékben hülye parasztlánynak, akit aztán megégettek. Az allegóriák a maguk kötelező közhelyeivel a ritust megfelelően szolgálhatták, az ilyen pozitív tartalom általában belefért az ájtatos irodalomba; a valóság viszont nem, tehát szinte csak vallási célú dokumentumok maradtak fönn. Illetve oklevelek – adatok nélkül (!?), és dokumentatív nyersanyag később kidolgozandó allegóriákhoz? Ennek az Agobardusnak a 'manumissio sine obsequio', azaz engedelmesség fenntartása nélküli felszabadítása megjelölt érdemek nélkül nyilván csakis a darazsaknak volt köszönhető. De, a hétszentségit, hát nem lehetett a Kiskakas gyémánt félkrajcárja mesében is a kiskakas egy tényleges jobbágykölyök, aki darazsakkal tudta terrorizálni a földesurát? Bizonyos, hogy ez a jelenség nem csak egyetlen esetben létezett! Aki itt megáll, hogy ilyeneket leltároz, az meg is érdemli.

(Fekete tinta, nyomtatott betűk) Agykutatás.

Gondolkodásdiagnosztika. Kibernetika. Gyógyászat. Azonnal oda kell adni egy etológusnak. (Írott betűk, alig olvasható) A nyavalyát kell odaadni, valaki majd ráül erre a töredékre, amit nehéz munkával loptam ki. Majd én. Ezt a vacak dolgozatot most már soha nem írom meg. Ellenben Franciaországba megyek, ahol Agobardus, a Jó Pásztor, cum vis vesparum élt, amíg el nem égették. Itt hagyok mindent, egyetlen dolgot viszek magammal, ezt a kódexrészletet.

Pársay Gusztáv talán késbe is dőlt, a messzi Franciaországban. Biztosan sok mindent magával vitt, kivéve az egyetlent, amit akart volna. Most Barbara olvassa – Szilvia darazsastul dermedten ült, rég besötétedett. – Türelem, darázsfészek kedves. Kölcsönkönyveket jobb helyeken sietve visszahoznak, nagy ám a várólista. Miért szaladt világgá Biológus Károly rendőrségi darázsszakértő a Pársay név hallatán? Jön ez még vissza, pláne meg is ígérte.

XX. A Karoling-időkben, már Jámbor Lajos után, valahol a Rhône mellett

...azt hiuek• az Ewrdeg uala Agobardual• feyenec zewrnyew zugassyual• arczaya elewt daraz• feyenec kewrnyewl uala daraz mendenewt• elewl es hatual uala hayanac belewl es talam nem vala egyeb mint daraz/

Nem uala estentelem• lattak vymadgozni• mondvan• nem zeretek semmy egyebet semmyt hanem czak tegedet uram• te kuldted nekem az darazt• vegtelen az te hotalmod• hayolnia kell elewtte urnak es zolganak egiembe/

Lattam farkast yonni• mondtt• es baranok riadtan osszuebujnak uala• elragad egyet• megfoyt egyet• hanem akkoron folkaban jottekuala ehsegnek gywlhewzeseuel es gywlhewzesnek ehsegeuel• az elewtualo pasztor az havon sok farkasok fogayual megmarottan fekedt• mend az ur ysten kezeben vagyonk ha folka farkas jon mint folka fegyveres masik urtol/ Te vygyazd az czordat helyeben Agobard/ Agobard menuala czordaual ret Rhodanus moczarbelewl/

Es akkor nagy zugasval erkezvala egy czorda• de nem juhokbalol• ha nem darazsak valanak/ Baranyok sikoltanak• rohannak egymasnak• de Agobardus remulten ul vala• jevek menden darazs feleje mint napnak sugarai mindenhol feleje neznek/

Akkor nagy sivitasval az sok darazs belewl furik az hajába, es onnantul nem szabadul vala tőlek, de nem szurják vala, hanem trágyát hordanak az fejébe.

Lakoznak ottan, mikoron jöve farkas csorda, Agobardus imad istennek, lát vala világosságot: megvédelek, Agobard, szüvedben sosem hywtelen, nézzed, mit teszek az farkasoknak folkájával.

Fejéből kirajzanak az darazsok, bárányok egyetlenbe szorulnak, tizenkét farkasok hullottak az fűre holtan, es mert nem valának lelkes állatok, nem menének mennyek országba.

Határozvala akkor Agobard, hogy nem tesz harczolást az darazsak ellen, mert ekkora darazsak halálra marják, mint az farkasokat, de jár vala körbe az nyáj körül, holott bottal, ebvel szokott terelni. Mintha az sok darázs lelkes állat volna, egészen megértette, hogy az juhoknak egyben kell lenniük, es tereli őköt egyben, mígnem Agobard ül.

Istemtelen, mondja vala ki látja, másik úrnak fegyveresse. Nem jár az csorda körül, mégsem szökdösnek. De ez nem menden, jönnek az farkasok, és holtan maradnak az mezőn. Istentelen. Te miért bosszontasz engem, kérdez Agobard, nekem Isten segít?

No, ha Isten, lássuk, hogyan válaszolsz nekem fejed, és azon szájad nélkül szolga? Kardját környűl hajtá, de még feléje sem fordula, ellepék sárga és fekete hotalmos darazsak, hongja sem volt, lehulla, marák halálra.

Agobard nem vala hotalmos ember, de igen nagy haja, színe szög, mint nagy odvas fákban a téli darázsfészkek. Talám fészkeknek helette a darazsak költözének beléje. Fegyveres lovag halálnak halálával holt, jöttek érte más fegyveressek a másik úrtól, láták Agobardot. Servus, láttad volt ezen embert hullani? Miért hogy kard volt a kezében, talám éppen te valál oka a halálának? Servus, befagyott a szájad, hogy nem szólsz?

Rám támadott, de Isten megsegített engem, attyámfia fegyveres. Az én uram kérdezhet engem, de Isten nem teremtett a te urad szolgájának,

te sem nevezz servusnak engemet, mert nem datzolhatz mi urunk hotalmával.

Hogyan? Te szolga, szádat mered nyitni? Talán még a juhok elhajtásának is ellene tennél?

Én nem, de Isten igen, mondott Agobardus, és sereg darázst bocsátott reájok, öt fegyveressek holtan ott maradtak.

Erdőből lesék Agobardot más szolgálók, kik mentek az úrhoz, mondák, mi történt az erdőnek mellette. Rendel vala az úr mindenek elmondására szolgáját, Agobardust, örömmel hogy másik úr nem aloythatta magát farkasnak ő fegyveressei személyében juhokat elvinnie, az úr dícsérné Agobardust, de fél vala tőle, titokban el is veszejtené. Feyülmondá akkoron nékie mend ezeket Agobard.

Agobard tudá jól, melly szándékkal vala az ur, nem ura nékie csak Isten, es nem akar vala halni, de nem akará urát sem halnia, míg őtet fel nem szabadojtja, mert ha ura meghal, másik úr rögtön bosszút áll fegyveressek haláláért, szolgával teheti; vádolja, holott az többi szolga látá jól az erdőből. Ördög műve a gonozság ez világban, csak szabadojtsa föl őtet ura, aztán majd meghal, Isten őtet meg nem segíti, gonoszságának és kevélységének miatta.

Oklevél néked, Agobard, manumissio sine obsequio, csak hadjad elmennem színed elől, hallom vala fegyveressek vesztét, lehet Isten tényleg veled van, inkább mint Ördög. De magában gondolta, hogy mégis az Ördög volna, ki más kormányozhatna darazsakat beszédnek nélküle? De már nem kiálthatott, halálnak halálával halt.

Akkor Agobard az oklevéllel elméne az erdőnek Benedictus kolostorába az apát úrhoz, imádkozni, hajában megbújt tengernyi darázzsal, tenne penitenciát, tanoytananak nékie minden liber artes. Apát úr fél vala befogadnia Agobardust, túl nagy vala annak hotalma. De ha ki támadnak a kolostor ellen, darazsim megvédenék azt, mond Agobard, és béfogadák.

Nagy hírre jutt, monda imádságot, és terel vala nagy csordát kezének intésivel, darázsnak fellegivel, csak nyíl pusztíthatá el, halott fejének darázs koronája mintha zent angyal fénylő aureája volna, zent vala maga is.

Nagy baglya fát eszvehordtak, ketéllel húzták reá Agobardust, az nagy füst és hew űzte el az darazsakat, az kik minden szavát értek vala, utolsókat is, Istennek átkát kér vala másik úrra és egész népére, minden ijjas fegyveresseire, családjára, zolgáira.

Három napig ölé őköt az Ördög darazsak fellegében, minden halált zengő sírás kísért, holott mint ha óriás, könnyező szem, holott zengew száj vala darazsaknak fellege, jár vala emberröl emberre, és semmi védelem vala ellenök, másik úrnak személye, magja, szolgája, neve sem maratt.

Nem lehett Isten, mert nem lehet ollyan czorda ember között csupáncsak gonoz, s akkor az jók miért holtak.

Agobardnak nem lehett sírja, nem vala senki, aki koporsóba merte tenni síró darázsfellegnek fészkét, el kellett égetni őtet, de így vala jó, Ewrdeg is eltávoza véle.

Mégis ha ki beszél vala Agobardról• czak Jou Paztornak nevezteték• mivel czak halalnak utanna boczatotta az veeszt mas urra• kinek fegyveresse ewle nyillal/ De mert temetetlen• hiszik kewztewnk jarna maiglan/

Yrtam uala vymadsagos yrasok kewzt hog nem vezne Agobard Jou Paztor/ Vydjazzatoc• ne szoljatoc rosszat nekie• vymadgozzatoc erette• es keryetec ysten boczanatat daraz ellenbe• ha nem• meglelendnec/

Mikoron Barbara az feyét felemelé, immár ewreg estue uala.